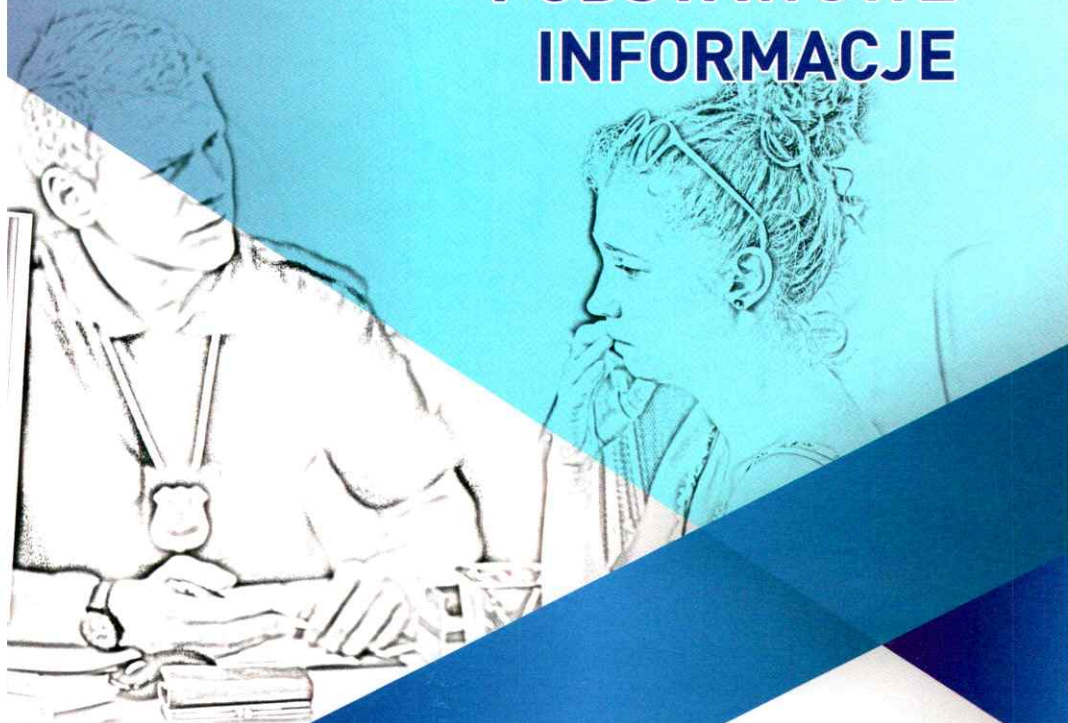

PROCEDURA „NIEBIESKIE KARTY” – PODSTAWOWE INFORMACJE

- Każdy człowiek ma prawo do życia w środowisku rodzinnym wolnym od przemocy
- Człowiek doświadczający przemocy nie może być za nią obwiniany
- Każdy człowiek doświadczający przemocy ma prawo do pomocy prawnej, socjalnej, psychologicznej i medycznej ▶

PARPA

Państwowa Agencja Rozwiązywania
Problemów Alkoholowych

NPZ
NARODOWY PROGRAM ZDROWIA

**INSTYTUT
PSYCHOLOGII
ZDROWIA**

Polskie Towarzystwo Psychologiczne

Cel realizacji procedury „Niebieskie Karty”

Procedura „Niebieskie Karty” została wprowadzona w życie w 2010 roku na mocy ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹. Rozporządzenie Rady Ministrów, szczegółowo opisujące przebieg procedury oraz wzory formularzy „Niebieskie Karty”, pojawiło się dopiero jesienią 2011 roku², a realnie procedura zaczęła być stosowana w 2012 roku.

Ustawa tak mówi o procedurze „Niebieskie Karty”:

Art. 9d.

1. Podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie.
2. Procedura „Niebieskie Karty” obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie.
3. Przedstawiciele podmiotów, o których mowa w ust. 2, realizują procedurę „Niebieskie Karty” w oparciu o zasadę współpracy i przekazują informacje o podjętych działaniach przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego.
4. Wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” następuje przez wypełnienie formularza „Niebieska Karta” w przypadku powzięcia, w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych, podejrzenia stosowania przemocy wobec członków rodziny lub w wyniku zgłoszenia dokonanego przez członka rodziny lub przez osobę będącą świadkiem przemocy w rodzinie.
5. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, procedurę „Niebieskie Karty” oraz wzory formularzy „Niebieska Karta” wypełnianych przez przedstawicieli podmiotów realizujących procedurę „Niebieskie Karty”, mając na uwadze skuteczność działań wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie i dobro tych osób.

Zapisy te podkreślają, że **celem realizacji procedury jest dobro i bezpieczeństwo osób doznających przemocy w rodzinie, ale także skuteczna współpraca przedstawicieli różnych instytucji, które są zobowiązane do reagowania w przypadku wystąpienia przemocy domowej.**

¹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. Nr 180, poz. 1493) wraz z późn. zmianami. Tekst jednolity Dz.U. 2015, poz. 1390. Wcześniej procedura „Niebieskie Karty” obowiązywała obligatoryjnie w policji (od 1998 r.) i pomocy społecznej (od 2004 r.).

² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. 2011 Nr 209, poz. 1245).

Obecne rozwiązanie pozwala na to, aby raz ujawniony/zgłoszony fakt występowania przemocy w rodzinie uruchomił interdyscyplinarną pomoc. W praktyce oznacza to, że osoba pokrzywdzona nie musi samodzielnie zgłaszać się do różnych instytucji celem uzyskania pomocy. To przedstawiciele instytucji zwrócą się do niej z ofertą pomocy. Wspólnie uzgodniony plan działania będzie zawierał także propozycje oddziaływań wobec osoby stosującej przemoc, bo od zmiany zachowania tej osoby zależy bezpieczeństwo i dobro osoby/osób doznających przemocy.

Kto i jak rozpoczyna procedurę „Niebieskie Karty”?

Procedurę rozpoczyna ta służba/osoba, która pierwsza powzięta informację o podejrzeniu zaistnienia przemocy w rodzinie³. Może to być:

- **funkcjonariusz policji** w trakcie interwencji domowej lub na dyżurze w komisariacie/komendzie policji, do którego zgłasza się osoba pokrzywdzona lub osoba chcąc zgłosić zawiadomienie o przestępstwie znęcania się w rodzinie⁴,
- **pracownik socjalny** w trakcie wizyty w środowisku lub w trakcie pracy w jednostce pomocy społecznej (ośrodek pomocy społecznej, dom pomocy społecznej, powiatowe centrum pomocy rodzinie itd.),
- **pracownik oświaty**, do którego dotrze informacja o krzywdzeniu dziecka lub sam poweźmie takie podejrzenie (ślady przemocy na ciele dziecka) – w przedszkolu, szkole, świetlicy, klubie sportowym, ośrodku wychowawczym itd.,
- **pracownik ochrony zdrowia** – osoby wykonujące zawód lekarza, pielęgniarki czy położnej, ratownika medycznego, ale także inne osoby zatrudnione w placówce świadczące usługi zdrowotne (rehabilitant, fizjoterapeuta, psycholog itd.),
- **członek gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych** – w czasie czynności prowadzonych w ramach procedury zobowiązania do podjęcia leczenia odwykowego.

³ Na potrzeby tej procedury przez „rodzinę” rozumiemy nie tylko małżonków, rodziców i dzieci czy dziadków, ale także osoby wspólnie zamieszkujące czy gospodarujące, czyli osoby pozostające w intymnych relacjach, konkubinacie itd.

⁴ „Znęcanie się” nie jest równoznaczne z „przemocą w rodzinie”. Znęcanie się jest przestępstwem ściganym z urzędu opisanym w art. 207 Kodeksu karnego. Przemoc może być także jednorazowym zdarzeniem, które nie wypełnia znamion przestępstwa z art. 207 kk, ale często do niego prowadzi. Przemoc jest zdefiniowana w art. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Procedurę rozpoczyna się od wypełnienia formularza „NIEBIESKA KARTA – A”, który zawiera dane „osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą” i „osoby, co do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc”. Potocznie mówimy o nich „ofiara” i „sprawca”, choć ustawodawca chciał podkreślić, że na tym etapie procedury nic nie jest przesądzone, a informacje podawane w formularzu będą weryfikowane podczas realizacji procedury.

Oryginał Karty A zostanie w ciągu 7 dni przekazany do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie (ZI)⁵ na terenie gminy, w której mieszka osoba doznająca przemocy. Przewodniczący zespołu w ciągu 3 dni przekaze informacje o fakcie wptynięcia Karty A pozostałym członkom zespołu, powoła grupę roboczą (GR), która zajmie się tą konkretną sprawą lub zobowiąże przedstawicieli innych instytucji do monitoringu sytuacji w tej rodzinie.

Procedura „Niebieskie Karty” z punktu widzenia osoby doznającej przemocy w rodzinie

Najważniejszym celem procedury jest zapewnienie bezpieczeństwa osobie krzywdzonej. Dlatego przedstawiciele instytucji uczestniczących w procedurze w pierwszej kolejności powinni ocenić zagrożenie wystąpienia kolejnych aktów przemocy. Pomocne w tym mogą być kwestionariusze szacowania zagrożenia życia i zdrowia w przypadkach przemocy w rodzinie⁶. W uzasadnionych przypadkach zostaną podjęte kroki prawne, służące odizolowaniu sprawcy przemocy od ofiar – nakaz opuszczenia wspólnego mieszkania, zakaz zbliżania się i kontaktowania z pokrzywdzonymi, dozór policji czy wreszcie tymczasowe aresztowanie. O zastosowaniu tych środków zdecyduje prokurator bądź sędzia na wniosek osoby pokrzywdzonej lub służb uczestniczących

⁵ Zespoły interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie zostały powołane w każdej gminie na mocy ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (art. 9a) w 2010 roku. Organem powołującym i nadzorującym pracę zespołu jest wójt/burmistrz/prezydent. Praktycznie zespoły działają przy ośrodkach pomocy społecznej i tam należy szukać z nimi kontaktu czy kierować korespondencję.

⁶ Kwestionariusze dla funkcjonariuszy policji, pracowników oświaty i ochrony zdrowia są dostępne na stronie www.algorytmy.niebieskalinia.pl.

w procedurze „Niebieskie Karty”. W bardzo trudnych sytuacjach wskazane może być także zaproponowanie osobie pokrzywdzonej bezpiecznego miejsca schronienia w placówkach do tego przeznaczonych⁷.

W większości przypadków osoby doznające przemocy podejmują decyzję o pozostaniu w dotychczasowym miejscu zamieszkania, a w planie pomocy znajdują się takie elementy, jak:

- wsparcie psychologiczne i terapeutyczne (indywidualne konsultacje z psychologiem lub udział w grupach o charakterze terapeutycznym),
- pomoc i porady prawne (kwestia wszczęcia procedury karnej zmierzającej do ukarania sprawcy, kwestia sprawowania pieczy nad dziećmi, zaspokajania potrzeb rodziny, alimentów, zobowiązania do udziału w terapii uzależnienia czy obowiązku udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy),
- wsparcie socjalne i materialne,
- wsparcie w sferze kompetencji wychowawczych i rodzicielskich,
- zadbanie o stan zdrowia członków rodziny,
- edukacja w zakresie swoich praw,
- aktywizacja zawodowa i wsparcie niezależności finansowej.

Najważniejszym elementem procedury jest uświadomienie osobie pokrzywdzonej kilku faktów:

- 1. Za przemoc odpowiada osoba ją stosująca, ofiara nie ponosi winy.**
- 2. Nikt nie ma prawa krzywdzić innych, niezależnie od powodów, które go do tego skłoniły.**
- 3. Prawo chroni każdego, także w jego domu.**
- 4. Osoby doznające przemocy we własnym domu nie są same – wiele osób i instytucji może i chce zaangażować się w ich ochronę.**
- 5. Osoby dorosłe odpowiadają za bezpieczeństwo dzieci i innych osób zależnych (chorych, niepełnosprawnych), nawet jeśli same ich nie krzywdzą.**

Osoby doświadczające przemocy w bliskich relacjach doznają nie tylko szkód somatycznych (obrażenia), ale także dotkliwych strat psychicznych, których nie widać gołym okiem – wstydzą się przyznać, co je spotkało, mają niską samoocenę, która nie ułatwia

⁷ Może to być specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (jeden z 36 w kraju, ich adresy są dostępne na stronie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w zakładce „przeciwdziałanie przemocy w rodzinie”), hostel dla matek z dziećmi, ośrodek interwencji kryzysowej lub mieszkanie chronione.

im zwrócenia się o pomoc, nie wierzą w możliwość zmiany sytuacji, obarczają się winą za to, co się dzieje w domu, boją się sprawcy i jednocześnie głęboko pragną jego zmiany na lepsze, i wreszcie bardzo chronią integralność rodziny w obawie przed utratą bezpieczeństwa materialnego i stygmatyzacją społeczną.

Rozumienie sytuacji osób doznających przemocy w rodzinie jest kluczową umiejętnością potrzebną do udzielania dobrej i skutecznej pomocy. Na szczęście mamy w Polsce bogatą literaturę na ten temat i wiele szkoleń podnoszących umiejętności pracy w grupach roboczych⁸.

Procedura „Niebieskie Karty” z punktu widzenia osoby stosującej przemoc

Interwencja jakiejś instytucji w dotychczasowe „układy rodzinne” może być dla osoby stosującej przemoc dużym szokiem. Często czuje się ona niesłusznie oskarżana i co najmniej niezrozumiana. Obowiązkiem osób uczestniczących w procedurze (członków grupy roboczej) jest wysłuchanie osoby „podejrzanej o stosowanie przemocy w rodzinie” i zapytanie o jej zdanie na temat tego, co się wydarzyło/dzieje w rodzinie i jej/jego plan na zmianę tej sytuacji.

Warunkiem współpracy członków grupy roboczej z osobą stosującą przemoc jest zaprzestanie przez nią zachowań przemocowych. Aby to ułatwić, proponuje jej się udział w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc wobec swoich bliskich albo inne oddziaływanie o charakterze psychologicznym i terapeutycznym, w zależności od sytuacji oraz zasobów środowiska lokalnego (większość powiatów w Polsce prowadzi programy dla sprawców przemocy, w większych gminach jest takich programów i miejsc kilka)⁹.

W uzasadnionych sytuacjach priorytetem będzie podjęcie terapii uzależnienia od alkoholu czy innych substancji psychoaktywnych. Czasami może być także potrzebna konsultacja z lekarzem psychiatrą, jeśli zachowania przemocowe wynikają z zaburzeń zdrowia psychicznego (to rzadkie przypadki, ale warto wykluczyć taką ewentualność).

⁸ Zainteresowanym polecam lekturę dwumiesięcznika „Niebieska Linia” (strona internetowa pisma www.pismo.niebieskalinia.pl) oraz informacje dostępne na stronie www.niebieskalinia.pl w zakładce „edukacja”.

⁹ Adresy miejsc, które prowadzą takie programy z pieniędzy publicznych, można znaleźć na stronie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Takimi informacjami dysponują także przewodniczący zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Jeśli mimo to osoba stosująca przemoc nadal będzie ją stosować, konieczne będzie powiadomienie przez zespół interdyscyplinarny organów ścigania o popełnieniu czynów niezgodnych z prawem i wyciągnięcie odpowiednich konsekwencji.

W czasie kontaktów z osobą stosującą przemoc warto jej uświadomić kilka faktów:

1. Niektóre zachowania, mimo że je lekceważymy lub usprawiedliwiamy, są przemocą i naruszają dobra innych osób.
2. Nic nie usprawiedliwia stosowania przemocy (nawet tzw. względy wychowawcze).
3. Stosowanie przemocy wobec osób najbliższych jest w Polsce surowo karane.
4. Przemoc często jest stosowana instrumentalnie tam, gdzie człowiek nie radzi sobie z własnymi emocjami lub czuje się sfrustrowany, ale zachowania te można zastąpić innymi sposobami komunikowania bliskim swoich potrzeb.
5. Przemoc jest zachowaniem wyuczonym, co oznacza, że możemy jej się „oduczyć”. Pomocni są w tym specjaliści prowadzący programy „dla osób stosujących przemoc”, „nieradzących sobie ze złością” czy „nieradzących sobie z emocjami”. Bez względu na nazwę, udział w tym programie pomoże wprowadzić konstruktywne zmiany w życie osoby stosującej przemoc.
6. Zmiana zachowania może złagodzić konsekwencje prawne rozpoczętych postępowań lub powstrzymać wszczynanie kolejnych. A przede wszystkim może poprawić/naprawić relacje z bliskimi.

Kompetencje służb, których przedstawiciele wchodzi w skład zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych

Osoby, które wchodzi w skład zespołów interdyscyplinarnych (ZI) i grup roboczych (GR), reprezentują różne instytucje i różne zawody, przydatne z punktu widzenia rozwiązania problemu przemocy w bliskich relacjach.

Policjanci i policjantki – to przede wszystkim funkcjonariusze z pionu dzielnicowych, będący członkami GR, którzy w procedurze „Niebieskie Karty” odwiedzają osoby doznające przemocy i stosujące przemoc w ich miejscach zamieszkania, monitorują sytuację w rodzinie (czyli zbierają także informacje od innych osób oraz z policyjnego systemu na temat interwencji policyjnych i toczących się postępowań karnych). Ale także funkcjonariusze ogniów patrolowo-interwencyjnych

przyjeżdżający na wezwania do interwencji oraz pionu dochodzeniowo-śledczego, prowadzący postępowania w wyniku zawiadomień o popełnieniu przestępstwa – którzy wszczynają procedurę „Niebieskie Karty” i wypetniają KARTĘ A. To także funkcjonariusze wydziału ds. nieletnich, badający sprawy, w których krzywdzone są dzieci. Ci funkcjonariusze rzadziej uczestniczą w GR czy ZI, ale ich prace i kompetencje reprezentuje w ZI przedstawiciel policji, zwykle w randze naczelnika wydziału prewencji lub zastępcy komendanta ds. prewencji.

- ▶ **Prokuratorzy/rki** – bywają członkami zespołów interdyscyplinarnych, co wzbogaca potencjał wiedzy prawnej w zespole, a prokuratorom pozwala lepiej rozumieć sytuację osób doznających przemocy i stosujących przemoc, co przekłada się na jakość decyzji prokuratorских, ale też jakość orzecznictwa sądów w tych sprawach (w Polsce niemal połowa postępowań z art. 207 kk kończy się w trybie tzw. konsensualnym, czyli w wyniku dobrowolnego poddania się karze).
- ▶ **Kuratorzy/rki sądowi/e** – zawodowi kuratorzy dla dorosłych i dla nieletnich oraz kuratorzy społeczni są obligatoryjnymi członkami ZI, bywają członkami GR wtedy, gdy sprawują dozór lub nadzór w danej rodzinie. Opinia kuratora sądowego ma znaczący wpływ na postanowienia sądu w różnych sprawach – dodatkowych obowiązków w okresie warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności dla sprawcy przemocy lub decyzji co do ograniczenia sprawowania władzy rodzicielskiej (w sytuacji zaniedbywania lub krzywdzenia dzieci).
- ▶ **Pracownicy/e socjalni/e** – są uprawnieni do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”, uczestniczenia w pracach ZI i GR. Zwykle posiadają sporą wiedzę o rodzinie, w której dochodzi do przemocy, dobrze znają środowisko, w którym rodzina zamieszkuje, a w przebiegu procedury troszczą się także o sytuację mieszkaniową, socjalną i zawodową osoby doznającej przemocy i jej dzieci. Przedstawicielami pomocy społecznej są także asystenci rodziny oraz koordynatorzy pieczy zastępczej. Ponieważ obsługę organizacyjno-techniczną ZI i GR wykonują ośrodki pomocy społecznej¹⁰, to rola pracowników tej instytucji w zakresie prowadzenia procedury „Niebieskie Karty” jest zazwyczaj wiodąca. Poza pracą z rodziną wykonują oni także czynności związane z prowadzeniem dokumentacji i organizacją procedury. Przedstawiciel pomocy społecznej często przewodniczy pracom ZI.

¹⁰ Co określa art. 9a ust. 9 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Pracownicy oświaty – często bywają to pedagodzy lub psychologdy szkolni, pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych albo inni pedagodzy pracujący z dziećmi w różnych placówkach szkolno-wychowawczych. Mogą oni wszczynać procedurę „Niebieskie Karty” z własnej inicjatywy (zwykle gdy dochodzi do krzywdzenia dzieci) lub być dotączeni do GR wtedy, gdy przemoc dzieje się między dorosłymi osobami w rodzinie, ale dzieci zamieszkują z nimi wspólnie i są świadkami tego, co się dzieje. Pracownicy oświaty mają także swego przedstawiciela w ZI, zwykle kilku reprezentujących różne placówki z terenu danej gminy.

Pracownicy ochrony zdrowia – choć liczebnie jest to jedna z liczniejszych profesji ustawowo zobowiązanych do przeciwdziałania przemocy w rodzinie¹¹, to zaangażowanie przedstawicieli tej służby jest postrzegane jako najmniejsze¹². Najczęściej ochronę zdrowia w ZI reprezentują pielęgniarki środowiskowe oraz terapeuci uzależnień. W GR pojawiają się także lekarze (najczęściej psychiatry i pediatrzy) oraz pielęgniarki, psychologowie i pracownicy socjalni zatrudnieni w stacjonarnych placówkach ochrony zdrowia. Poza zadbaniem o stan zdrowia osób doświadczających przemocy często przekazują oni wiedzę o specyfice zachowań osób chorujących na szczególne choroby (np. cukrzyca, zaburzenia neurologiczne itd.), a także jako jedyni widzą fizyczne ślady przemocy.

Członkowie gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych – biorą udział zarówno w ZI, jak i GR, ponieważ w rodzinach z problemem alkoholowym często dochodzi do zachowań o charakterze przemocowym (jeśli nie przemocy fizycznej, to psychicznej lub ekonomicznej). W wielu rodzinach, w których wszczynana jest procedura „Niebieskie Karty”, już wcześniej toczyła się procedura zobowiązania do podjęcia leczenia odwykowego. Optymalna sytuacja jest wtedy, gdy gminną komisję reprezentuje terapeuta uzależnień, który na GR może odbyć z osobą uzależnioną lub współuzależnioną pierwszą rozmowę interwencyjną pod kątem konieczności rozpoczęcia terapii uzależnienia lub współuzależnienia.

¹¹ Najwięcej osób pracuje w oświacie – ponad 590 tys.; w ochronie zdrowia – 125 tys. lekarzy i 240 tys. pielęgniarek i położnych; w policji – ok. 62 tys. funkcjonariuszy w pionach prewencji, dochodzeniowo-śledczym i kryminalnym; w pomocy społecznej – 20 tys. osób; w gminnych komisjach rozwiązywania problemów alkoholowych – 16 tys. osób.

¹² W 2016 roku zostało wypełnionych łącznie 92 155 Kart A, z tego przez: policję – 73,5 tys., jednostki organizacyjne pomocy społecznej 11,8 tys., oświatę – 5,5 tys., gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych 667, ochronę zdrowia 607.

▶ **Inni eksperci** – w ZI i GR mogą zasiadać także osoby, które reprezentują inne instytucje czy zawody – mogą to być duchowni różnych wyznań, terapeuci rodzinni, mediatorzy, funkcjonariusze służby więziennej, adwokaci i radcowie prawni, konsultanci ds. różnorodności kulturowej, seksuolodzy czy radni. Każda z tych osób może wносить swoje kompetencje zawodowe lub wynikające z pełnionej roli (radny), aby lepiej i skuteczniej nie tylko zatrzymywać przemoc w przypadkach, gdy już do niej doszło, ale także tworzyć lokalne programy profilaktyki, aby zapobiegać nowym przypadkom przemocy.

Powyższe zestawienie obejmuje najczęściej wykorzystywane działania poszczególnych instytucji czy zawodów. Możliwość jest zwykle dużo więcej i zależą one od specyfiki sytuacji w danej rodzinie oraz zasobów środowiska lokalnego.

Sposoby powiadamiania i kontaktu ze służbami

Każda z wcześniej wymienionych instytucji jest dostępna dla obywateli w sposób podawany do powszechnej wiadomości:

■ **policja** – pod numerami alarmowymi 997 lub 112, zaś bezpośrednio w siedzibach jednostek policji. Numer telefonu służbowego dzielnicowego powinien być dostępny na tablicach informacyjnych w miejscu naszego zamieszkania lub na stronach internetowych właściwej terenowo komendy policji. Karta A może zostać założona zarówno w trakcie interwencji domowej, jak i w czasie rozmowy z osobą pokrzywdzoną, która zgłosiła się w dogodnym dla siebie momencie do siedziby jednostki policji lub gdy takie zażalenie złożył świadek przemocy (sąsiad/ka, ktoś z rodziny, znajomych, współpracowników itd.),

■ **prokuratura i sąd** – obydwie instytucje przyjmują petentów w dni powszednie w godzinach podanych w instytucji lub w internecie. Zarówno prokuratorzy, jak i sędziowie mają swoje całodobowe dyżury „w nagłych przypadkach”, gdy działania muszą być podejmowane niezwłocznie (ciężkie przestępstwa – np. ze skutkiem śmiertelnym, szybkie zabezpieczenia – np. w kwestii interwencyjnego odebrania dzieci z rodziny),

■ **pomoc społeczna** – pracuje w dni powszednie, zwykle w godzinach 8.00-16.00. Adresy ośrodków pomocy społecznej dostępne są w urzędzie gminy (często OPS ma siedzibę w urzędzie gminy) i/lub na stronach internetowych gmin. Pracownicy socjalni często podają swoje-

go służbowego telefonu podopiecznym ze swego rejonu. Pracownicy socjalni mogą wypełnić Kartę A zarówno podczas wizyty w środowisku, jak i w siedzibie jednostki pomocy społecznej (podobnie jak policjanci),

- **gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych** – zwykle mają swoje siedziby w urzędzie gminy i tam można uzyskać informacje na temat dni i godzin dyżurów członków komisji. W wielu gminach w Polsce działają także punkty informacyjno-konsultacyjne (tzw. PIK-i), gdzie na co dzień dyżurują osoby będące członkami gminnej komisji. Nie mają one uprawnień do bywania w miejscu zamieszkania, więc zakładają Kartę A tylko w siedzibie komisji lub PIK-u,
- **zespół interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie** – najczęściej ma swoją siedzibę w ośrodku pomocy społecznej (zwykle adres do korespondencji jest tożsamy z adresem OPS-u). Zespół tworzą osoby powołane do niego w ramach swoich obowiązków służbowych i zawodowych i nie pobierają za to żadnego dodatkowego wynagrodzenia. Zespół spotyka się według potrzeb, ale nie rzadziej niż raz na kwartał,
- **bezpieczne miejsca schronienia** (schroniska, hostele, ośrodki interwencji kryzysowej) – działają całodobowo. Ich adresy najprościej znaleźć w internecie lub korzystając z bazy danych miejsc pomocowych, dostępnej na stronie Pogotowia „Niebieska Linia” IPZ (www.niebieskalinia.pl). Do szybkiego uzyskiwania informacji pomocny będzie także całodobowy **Ogólnopolski Telefon dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”**, działający przy Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – **800 120 002**,
- **placówki ochrony zdrowia i oświaty**, pracują według indywidualnych zasad.

Ochrona danych osób objętych procedurą

Ustawodawca określił zasadę równości pomiędzy koniecznością podejmowania interwencji w sytuacjach stosowania przemocy a jednoczesnej konieczności zachowywania poufności danych osobowych. Procedurę można wszcząć bez zgody i wiedzy osób nią objętych, ale dostęp do informacji będą mieć tylko osoby zobowiązane do zachowania poufności i tajemnicy. Zostało to jasno opisane w art. 9c ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie:

1. Członkowie zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych w zakresie niezbędnym do realizacji zadań, o których mowa

- w art. 9b realizacja działań, zadania, grupy robocze, ust. 2 i 3, **mogą przetwarzać dane osób dotkniętych przemocą w rodzinie i osób stosujących przemoc w rodzinie**, dotyczące: stanu zdrowia, natogów, skazań, orzeczeń o ukaraniu, a także innych orzeczeń wydanych w postępowaniu sądowym lub administracyjnym, **bez zgody i wiedzy osób, których dane te dotyczą**.
2. Członkowie zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych **zobowiązani są do zachowania poufności wszelkich informacji i danych**, które uzyskali przy realizacji zadań, o których mowa w art. 9b realizacja działań, zadania, grupy robocze, ust. 2 i 3. Obowiązek ten rozciąga się także na okres po ustaniu członkostwa w zespole interdyscyplinarnym oraz w grupach roboczych.
 3. Przed przystąpieniem do wykonywania czynności, o których mowa w art. 9b realizacja działań, zadania, grupy robocze, ust. 2 i 3, członkowie zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych **składają organowi, o którym mowa w art. 9a zespół interdyscyplinarny, ust. 2, oświadczenie** następującej treści: „Oświadczam, że zachowam poufność informacji i danych, które uzyskałem przy realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz, że znane mi są przepisy o odpowiedzialności karnej za udostępnienie danych osobowych lub umożliwienie do nich dostępu osobom nieuprawnionym”.

Zapisy te oznaczają, że członkowie GR i ZI, którzy wiedzą o fakcie prowadzenia procedury w konkretnej rodzinie, nie mogą informować o tym nikogo, kto w procedurze nie uczestniczy. Informacje mają obowiązek przekazać tylko na wezwanie prokuratury, w sytuacji prowadzenia postępowania w tej sprawie, lub sądu.

Członkowie GR nie mogą komentować w mediach spraw, w których toczy się procedura „Niebieskie Karty”. Zakres informacji, do przekazania których obliguje prawo prasowe, ustala każdorazowo dyrektor ośrodka pomocy społecznej, który jest ustawowym administratorem danych gromadzonych w procedurze.

Prawa i obowiązki osób objętych procedurą

Osoba doznająca przemocy ma prawo uczestniczyć w spotkaniach GR, na które jest zapraszana. W trakcie spotkania pozna wszystkie osoby uczestniczące w procedurze. Może prosić o spisanie ich imion i nazwisk wraz z informacją, jaką instytucję reprezentują i jak może się z nimi kontaktować. Osoba doznająca przemocy ma prawo

uczestniczyć w tworzeniu planu bezpieczeństwa i pomocy dla siebie i dla innych osób w rodzinie (zwłaszcza dzieci). Może zgłaszać swoje uwagi do tego planu i oczekiwać, że w miarę możliwości będą one respektowane. Członkami GR są zazwyczaj osoby przygotowane do pracy z osobami doznającymi przemocy w rodzinie. Wiedzą one, że działania, które są konieczne do zatrzymania przemocy, nie są możliwe do wprowadzenia bez współpracy z członkami rodziny. Niektóre zmiany nie są mile widziane (np. konieczność podjęcia pracy czy wywiązywania się z obowiązków rodzicielskich) i trudno oczekiwać entuzjazmu przy ich ustalaniu i egzekwowaniu.

Osoba doznająca przemocy ma prawo być informowana także o ustaleniach podejmowanych na spotkaniach GR, w których nie uczestniczyła. Informacje te najczęściej przekazuje jej dzielnicowy lub pracownik socjalny w czasie wizyt monitorujących sytuację w rodzinie.

Osoba doznająca przemocy ma prawo prosić o wyłączenie ze składu GR danej osoby ze względu na dostrzegany konflikt interesów (np. ktoś blisko się przyjaźni lub jest spowinowacony z osobą stosującą przemoc). W każdym przypadku musi to być racjonalne i uzasadnione. Podobna reguła działa, gdy wnioskuje o to osoba stosująca przemoc. Zasada ta oznacza, że na wniosek/prośbę któregoś z osób uczestniczących w procedurze, możemy do GR włączyć jakiegoś wskazanego specjalistę, oczywiście także za jego zgodą.

Na koniec osoba doznająca przemocy ma prawo do uzyskania informacji o zakończeniu procedury.

Wyżej wymienione prawa przystępują proporcjonalnie także osobie stosującej przemoc. Proporcjonalnie oznacza nie tylko pozycję osoby stosującej przemoc w tej procedurze (może być wezwana do udziału w procedurze, spotkanie z nią następuje w drugiej kolejności po osobie doznającej przemocy, co wskazuje na pierwszoplanową rolę ofiary, a nie sprawcy), ale także proporcjonalnie do jej postawy – czy podejmuje ona współpracę z członkami GR, czy wywiązuje się ze zobowiązań i – co najważniejsze – czy zaprzestała stosowania przemocy i rozpoczęła proces zmiany swoich zachowań.

Obydwie strony – osoba doznająca przemocy i stosująca przemoc – nie mają prawa wglądu do dokumentacji prowadzonej procedury. Dokumentacja jest własnością GR i ZI oraz służb, które ją wytworzyły w trakcie trwania procedury (notatki służbowe policji, pomocy społecznej, opinii i oceny pracowników szkoły czy psychologów). Dokumenty te także obejmuje poufność w zakresie użytych metod i etapowych ocen sytuacji.

Podsumowanie

Procedura „Niebieskie Karty” ma wiele zalet. Jej zrab powstał w oparciu o od dawna praktykowane metody konferencji rodzinnych, zespołów interdyscyplinarnych ds. oceny sytuacji dziecka w rodzinie, mediacji czy superwizji. Jej mocną stroną jest możliwość kompleksowego zajęcia się wieloma problemami z perspektywy różnych narzędzi i różnych kompetencji, które wnoszą przedstawiciele różnych zawodów i instytucji w tym samym miejscu i czasie. Nie tracimy czasu na przepływ informacji pomiędzy instytucjami, unikamy efektu „głuchego telefonu”, nie zmuszamy osoby poszukującej pomocy do bycia „nośnikiem informacji” pomiędzy instytucjami.

Współpraca w ramach GR daje przedstawicielom instytucji wsparcie i poczucie, że mamy „wspólnego klienta”, którego „nie podrzucamy sobie” wzajemnie. Relacje, które uda się nawiązać w ramach GR, pomagają w uzgodnieniu wspólnej diagnozy i planu działań, a także utrzymaniu wspólnego frontu w sytuacjach kryzysowych, np. wtedy, gdy ktoś chce nami manipulować, używać do realizacji swoich celów, albo gdy koalicja sprawców utrudnia dostęp do informacji na temat tego, co się dzieje (np. w sytuacji krzywdzenia matych dzieci przez oboje rodziców). Współpraca przyda się również, gdy nie odniosimy sukcesów i przemoc nie ustaje, a czasem wręcz eskaluje.

Nie lekceważąc problemów, które pojawiają się podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty” (a które zwykle zmniejszają się po udziale w dobrych szkoleniach czy superwizji), warto podkreślić całościowe podejście do problemu przemocy, które wykorzystano w tej procedurze. Zdejmuje ona z osoby doznającej przemocy konieczność „biegania” po różnych instytucjach i opowiadania o traumatycznych zdarzeniach. Daje jej poczucie bycia wysłuchaną i potraktowaną poważnie (co często podkreślają w ankietach ewaluacyjnych osoby objęte procedurą), pozwala realizować plan pomocy wielodyscyplinarny, uwzględniający perspektywy i potrzeby wszystkich członków rodziny.

I na koniec ostatni argument – to działa! Ze sprawozdań z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020 wynika, że ponad 70% procedur jest kończonych z powodu „ustania przemocy w rodzinie”.

Gdzie szukać pomocy?

Jeśli jesteś osobą doznającą przemocy, możesz skorzystać z oferty pomocy następujących instytucji:

Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, działające na zlecenie Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

- **Telefon dla Ofiar Przemocy w Rodzinie – 800 120 002 (bezpłatny dla osób dzwoniących i czynny całą dobę przez 7 dni w tygodniu)**
- konsultacje prawne – poniedziałek i wtorek w godz. 17.00-21.00, tel. 22 666 28 50, środa w godz. 18.00-22.00, tel. 800 120 002
- porady e-mailowe: niebieskalinia@niebieskalinia.info
- konsultacje z wykorzystaniem komunikatora Skype (także dla osób postępujących się jęz. migowym) – poniedziałki w godz. 13.00-15.00 (pogotowie.niebieska.linia)
- strona internetowa: www.niebieskalinia.info

Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” IPZ

- poradnia telefoniczna 22 668 70 00 dla wszystkich osób pokrzywdzonych przestępstwem (poradnia działa 7 dni w tygodniu w godzinach 12.00-18.00)
- adres e-mailowy: pogotowie@niebieskalinia.pl
- strona internetowa: www.niebieskalinia.pl
- Kryzysowy Telefon Zaufania – 116 123 czynny codziennie w godzinach 14.00-22.00

Centrum Praw Kobiet

- telefon zaufania 22 621 35 37 czynny w godzinach 10.00-16.00 – dyżur psychologa: od poniedziałku do piątku (oprócz czwartku), dyżur prawny: czwartek
- poradnie e-mailowe:
porady psychologiczne: porady.psychologiczne@cpk.org.pl
porady prawne: porady.prawne@cpk.org.pl
- strona internetowa: www.cpk.org.pl

Tu możesz wpisać dane lokalnych placówek pomocowych

**Zadanie finansowane ze środków
Narodowego Programu Zdrowia
na lata 2016-2020.**

ISBN 978-83-88075-19-3